

# Politikeren bag programmerne

*Samtale med fhv. kulturminister Ole Vig Jensen (f. 1936)*

**Af Vagn Skovgaard-Petersen**

*Ole Vig Jensen.*

VS-P: Først et ti-punkts-program i 1984 om folkeoplysning og voksenundervisning – og derefter et syv-punkts-program i 1987 om udvikling af folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter. Hvad var din baggrund for initiativerne?

OVJ: Hvis du vil have de lange linier, så begyndte de i Lejre, hvor min far var

førstelærer og sognerådsformand, – radikal naturligvis. Mine erfaringer derfra, hvor skolen i høj grad var et lokalt midtpunkt, har nok ligget i mit baghoved, da jeg spillede ud i 80erne.

Oprindelig ville jeg slet ikke være lærer. Jeg tænkte på at blive landmand og kom derfor – efter realeksamen – til Jørgen Jørgensen, den radikale høvding på »Bispegården« i Lejre. På hans anbefaling søgte jeg til Grundtvigs Højskole i Hillerød, hos forstander Haugstrup-Jensen. Og det blev jeg glad for – jeg var der på to ophold; under det sidste læste jeg præparandpensum til optagelse på et seminarium. I mellemtiden havde jeg ligget inde som garderhusar i Næstved og som delingsfører haft lejlighed til at undervise rekrutter. Det havde givet mig lyst til undervisning. I 1958-62 blev jeg læreruddannet på Kolding Seminarium, – hvor jeg nu ikke var helt fri for at kede mig.

Det var år, hvor der blev talt skolereformer. Jeg var adskillige gange med Jørgen Jørgensen til møder rundt i landet, når han skulle forsvare skolelovene af 1958. Normalt gik det let for ham, han kunne vende en stemning. Men i Viborg lykkedes det ikke – her havde den konservative rektor Karl Olsen sit bagland i orden. For mig blev det nogle år, hvor jeg blev overbevist om betydningen af en bred folkelig oplysning. De var en forudsætning for mit engagement i folkeskolen, oplysningsforbund og kommunalpolitisk arbejde i 1960erne og 70erne.

VS-P: Hvorfor fik initiativerne i 80erne form af program og beslutningsforslag?

OVJ: Fordi der var brug for overblik og langsigtet planlægning. En inspiration kom nok også fra Helge Larsens 9-punkts-program i 1969, dengang da udvidelsen af undervisningspligten blev planlagt.

VS-P: Hvordan vurderer du i dag 10-punkts-programmet?

OVJ: Det er noget af det mest konstruktive, jeg har været med til. Et stort antal mennesker over hele landet har udnyttet programmets muligheder og tænkt i nye baner – folk fra lokale grupper, foreningsliv og institutioner. Jeg tror, vi her har noget originalt dansk at yde som bidrag til det fremtidige Europa; ikke mindst til centralistiske stater i både øst og vest.

Jeg har haft den glæde at kunne være med til punkternes virkeliggørelse. Først i bestyrelsen for det i 1984 oprettede Udviklingscenter for folkeoplysning og voksenundervisning (som jeg havde foreslået allerede i 70erne); det har vist sig som en dynamisk og uundværdig central for gode ideer. Dernæst som formand for Folkeoplysningsudvalget fra 1985. Og endelig som kulturminister fra 1988 til 1990, hvor Folketinget udmøntede en stor del af de indhøstede erfaringer i lovgivning.

VS-P: Du fik hentet folkeoplysningen og de frie skoler fra Undervisningsministeriet. Var det en nødløsning?

OVJ: Set med mine øjne var det den ideelle ordning. De områder hører til i folkestyrets kulturpolitik. Nu er landbrugsskolerne og de frie grundskoler vendt tilbage til Undervisningsministeriet, nok med gode grunde. Men folkeoplysningen og de frie ungdomsskoler forbliver i Kulturministeriet.

VS-P: Hvilke lovkomplekser fik du som kulturminister gennemført – med henblik på en gennemførelse af 10-punkts-programmet?

OVJ: Først må jeg nævne Lov om almen voksenuddannelse (24.5.1989). Det var vigtigt, at den prøveforberedende enkeltfagsundervisning for voksne fik en selv-

# Folketingsbeslutning maj 1984

## om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning

»Folketinget opfordrer regeringen til at tage initiativer til at forbedre rammerne for udviklingen af voksenundervisningen og folkeoplysningen samt øge voksnes muligheder for deltagelse heri.

Følgende principper lægges til grund:

1. Voksenundervisningen og folkeoplysningen udvikles efter et decentralt mønster, hvor deltagere, undervisere og initiativtagere gives udstrakt frihed til at bestemme indhold og form.  
Det offentlige sikrer den voksne befolkning et bredt undervisningstilbud af såvel folkeoplysende som alment kompetencegivende og erhvervsmæssig karakter og giver økonomisk støtte til voksnes deltagelse heri.
2. Folkeoplysningen og folkehøjskolen prioriteres og udvikles under størst mulig selvstændighed i forhold til det offentlige.
3. Enkeltfagskursernes almene kompetencegivende undervisning (9.-10. klasse og HF) udvikles til en egentlig voksenundervisning, som er frigjort fra folkeskolens og gymnasiets læseplaner, prøver og eksaminer.
4. Den erhvervsrettede voksenundervisning i det offentlige regie udbygges og gøres bredere og mere fleksibel.
5. Ved tildelingen af offentlige tilskud prioriteres den undervisnings- og folkeoplysningsvirksomhed, som etableres for voksne, der kun har fået en beskeden andel i samfundets omfattende uddannelsestilbud.
6. De økonomiske og arbejdsmæssige betingelser for deltagelse forbedres bl.a. ved oprettelse af en uddannelsesfond. Voksenuddannelsesstøtte gives efter den enkeltes eget frie valg til at deltage i et bredt udvalg af folkeoplysende tilbud, herunder folkehøjskole, samt alment kompetencegivende eller erhvervsmæssig voksenundervisning. Ved tildeling af støtte tages særligt hensyn til de i punkt 5 nævnte grupper.
7. Den adgang til uddannelsesorlov, der allerede i dag forekommer for visse grupper, udvides gradvis til at omfatte alle arbejdstagere samt selvstændige, især dem, som driver mindre virksomheder.
8. Forsøgs- og udviklingsarbejde styrkes med henblik på at forny allerede etablerede initiativer samt udvikle helt nye tilbud.
9. Det bør sikres, at underviserne i voksenundervisningen og folkeoplysningen foruden den faglige viden har erfaring i de arbejdsfunktioner og den hverdag, hvorfra deltagerne kommer, samt at der ved ansættelser snarere lægges vægt på reelle faglige og pædagogiske forudsætninger end på formel kompetence.
10. Voksne skal have ret til at dokumentere og få godskrevet deres reelle kundskaber og færdigheder uafhængigt af, på hvilken måde disse er erhvervet«.

# Folketingsbeslutning maj 1987

## om et udviklingsprogram for folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter

»Med henblik på en gennemgribende ændring af folkeskolen opfordrer Folketinget regeringen til at tage initiativ til et landsdækkende lokalt forankret udviklingsarbejde, som har til formål at forbedre folkeskolens rammer og indhold samt at fremme opbygningen af lokale kulturcentre i tilknytning til skolen.

Følgende 7 punkter lægges til grund for den fortsatte udvikling:

1. Foruden en obligatorisk undervisning for børn og unge i den undervisningspligtige alder skal folkeskolens virksomhed omfatte et alsidigt kultur- og fritidstilbud, der formidles i et tæt samarbejde med lokalsamfundets folkeoplysnings- og foreningsliv, det frivillige børne- og ungdomsarbejde samt andre interesserede kredse af borgere. Kultur- og fritidsaktiviteterne skal have form af et rammetilbud, som lokalsamfundets borgere inden for alle aldersgrupper selv skal forvalte og udvikle i samvirke med den undervisning, som finder sted.
2. Undervisningen må give eleverne mulighed for at afprøve og udvikle deres praktiske evner og anlæg, arbejde med teoretisk stof samt udfolde sig musisk og kreativt i en stadig vekselvirkning. Undervisningsforløbene tilrettelægges således, at der kan brydes med den stærkt traditionelle time- og fagopdelte skole, ved at der for eksempel indgår periodelæsning og kursusuger.
3. Klasselæreren gives bedre muligheder for at varetage samordningen af både det faglige og det sociale arbejde omkring klassen og den enkelte elev, herunder også samarbejdet mellem klassens lærere og kontakten til forældrene.
4. Der åbnes mulighed for nye samarbejdsformer inden for skolen samt mellem elever, lærere, forældre og lokalsamfundet i øvrigt.
5. Der tilskyndes til ændrede organisationsformer i de kommunale forvaltninger, så den eksisterende opsplitning i skole, fritids- og socialforvaltning afløses af en samlet forvaltning for børne- og ungdomsområdet.
6. Lærerseminariene udvikles til pædagogiske centre, hvorfra lokalsamfundenes skoler i højere grad kan hente inspiration og støtte for den faglige og pædagogiske udvikling.
7. Udviklingsforløbet fremmes ved, at den enkelte folkeskole får større frihed til at anvende de økonomiske midler, der er til rådighed, samt ved, at bevillingen til folkeskoleområdet forsøgsarbejde forøges på landsplan

stændig status og ikke blot blev en kopi af folkeskolens indhold og prøver. Jeg vil også fremhæve den samtidige Lov om voksenuddannelsesstøtte (VUS), fordi den skabte økonomisk mulighed for undervisning i arbejdstiden for de mange voksne med kortvarig grunduddannelse (ca. 800.000 med kun syvårig skolegang).

Dernæst vil jeg pege på de to love af 13. juni 1990, Lov om støtte til folkeoplysning og Lov om ungdomsskoler, produktionsskoler og daghøjskoler. De var resultat af et omfattende forsøgs- og udviklingsarbejde i sidste halvdel af 80'erne. Vi brugte flittigt den betænkning, som Folkeoplysningsudvalget afgav i 1989: en bred forståelse og en lokal fortolkning af folkeoplysning – men også en kommunal forpligtelse over for aftenskoler, foreningsliv, fritids- og ungdomsklubber m.v. Produktionsskoler og daghøjskoler blev alternative, højskolelignende tilbud, men her uden nogen pligt for kommunerne til at oprette dem.

Jeg synes, vi fik skabt bedre rammer for fællesskaber rundt i landet, bl.a. ved at fjerne nogle stramme regler. Jeg vil gerne gentage, at forudsætningen for dette resultat var utroligt mange menneskers idérigdom og engagement i forlængelse af ti-punkts-programmet. Det har været noget af det opmuntrende og befriende i det folkelige liv i de senere år.

VS-P: »Betalt frihed til uddannelse« (BFU)?

OVJ: En sådan generel ordning vil jeg ikke uden videre godtage. Jeg tror, den snarest vil øge skævhederne i vort system. Den vil især blive udnyttet af dem, der i forvejen har en god uddannelse.

VS-P: Hvis vi så vender os til syv-punkts-programmet: har det være ligeså fornyende?

OVJ: Det har det nok, men på en anden måde. Baggrunden var den dårlige og mismodige stemning i folkeskolen i midten af 80'erne. Der måtte gøres noget for at bringe folkeskolen ud af stagnationen. Denne vurdering og erfaringerne fra ti-punkts-programmets dynamik var min forudsætning for initiativet til syv-punkts-programmet. Derfor gik jeg til økonomiminister Anders Andersen og forhandlede med ham om bevillingen på de 100 millioner om året i fire år som en saltvandsindsprøjtning til forsøg og nye initiativer.

VP-S: Var folkeskolen for slap?

OVJ: Den var snarere for institutionel og tung. Men det er rigtigt, at hist og her troede unge lærere, at de kunne klare opgaven, blot de havde en guitar under armen. Folkeskolen havde behov for at tænke i andre baner, blive klar over sin egen betydning og handle målbevidst.

Og det tør man nok sige, den har gjort efter syv-punkts-programmet. Nu turde man igen yde en begejstret – og synlig – indsats. Der er gjort forsøg – større eller mindre – på hver femte skole her i landet. Imponerende mange steder, f.eks. på Matthæusgades Skole i København. Vi er på vej til at genfinde skolens kulturelle betydning for det lokale fællesskab, og det er vigtigt – som jeg nævnte det før om Lejre.

VS-P: Hvor befinder folkeskolen sig, når hjemmene repræsenterer forskellige normer og kulturer?

OVJ: Den er en dansk folkeskole, og det skal den stå ved. Men vor kultur er hverken statisk eller isoleret, og eleverne har krav på viden også om andre kulturer. Jeg

har ikke noget imod, at undervisningsministeren i sit forslag til formålet i en ny folkeskolelov indsætter ordet »personlig« udvikling, men jeg vil ikke af med »alsidig«. De overflødiggor ikke hinanden, de supplerer hverandre.

VS-P: Er der balance mellem private skoler og folkeskolen?

OVJ: Det synes jeg. Friskolerne har haft mod til at vedkende sig holdninger. Men folkeskolen er ved at lære det, og så vil den vinde frafaldet tilbage. Nu tør man synge morgensang igen i folkeskolen, i hvert fald mange steder.

VS-P: Eksisterer »restgruppen«?

OVJ: Ja, og det er et problem, som alt for ofte bliver undervurderet. Som kulturminister arbejdede jeg på at få etableret et »tredie uddannelsesforløb« for dem, der falder uden for de gymnasiale og erhvervs-faglige rammer. Jeg fik igangsat et treårigt forsøgs- og udviklingsarbejde og nedsat et udvalg med bl.a. Palle Simonsen (formand), Hardy Hansen og nogle erhvervsfolk til at undersøge mulighederne – og jeg venter spændt på resultatet. Det er nødvendigt, at vi gør noget i en tid, hvor institutionerne, også de statslige og kommunale, rationaliserer arbejdskraften bort uden hensyn til menneskelige omkostninger.

VS-P: Det er de to programmer, der er det vigtigste indhold i denne samtale. Men jeg vil gerne til slut spørge dig om din vurdering af Lærershøjskolens fremtid.

OVJ: Vi kan i hvert fald slet ikke undvære en institution som Lærershøjskolen, hvor lærernes efteruddannelse er forankret i en central, forskningsbaseret undervisning. Noget andet er, at strukturen måske kan blive mere hensigtsmæssig. Jeg har været – og er – fortaler for, at seminarierne mere og mere inddrages i det store projekt, som efteruddannelsen af folkeskolens lærere vil blive i de kommende år. I samarbejdet herom vil Lærershøjskolen naturligvis stå meget stærkt, takket være sin erfaring og sin forskning. Måske bør denne forskning også blive til nytte for efteruddannelsen af andre skoleformers lærere, f.eks. gymnasiets og voksenuddannelsernes. Sidstnævnte er et felt, hvor Danmarks Lærershøjskole har gjort en god indsats i de seneste år.

VS-P: Til allersidst: et dansk skolemuseum?

OVJ: Det mærkeligste er, at vi ikke allerede har et dansk skolemuseum. Selvfølgelig skal vi have det. Det skal kunne dokumentere samspillet mellem folket og mangfoldigheden af skoler gennem tiderne, de elementære og de lærde, de små og de store. Glem ikke læreruddannelserne og heller ikke forskolerne. Det skal også kunne dokumentere det arbejde, der er gjort i den sidste generation for at fjerne skel og nedbryde båse i vore skoleuddannelser. Det har noget med ligeværdighed og folkestyre at gøre.

Nu skal vi finde ud af, hvor skolemuseet skal ligge. Måske i Lejre?